

Araştırma Makalesi

İç Kontrol Sistemi ve Muhafazakâr Muhasebe Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma: Bankacılık Sektörü¹

Zaidoon Waleed Ali ALOBAIDI

zaidoonalobaidi28@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0006-4787

Yusuf GÖR

Sorumlu Yazar, Çankırı Karatekin Üniversitesi

yusufgor@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6818-7906

Öz

Finansal piyasalardaki muhasebe skandalları sonrasında, iç kontrolün önemi ve muhasebe muhafazakârlığı konusunda farkındalık artmıştır. İç kontrol, bir şirkette iç paydaşların güvenilir bir finansal raporlamayla verimli işletme faaliyetleri sayesinde, işletme yönetimine kabul edilebilir bir güvence sağlayabilmektedir. Buna paralel olarak muhasebe muhafazakârlığı, finansal raporların şeffaflığı açısından şirketler için ayırt edici bir unsur olarak; muhasebe ilkelerine bağlılık açısından bir standart haline gelmiştir. Bu doğrultuda muhafazakâr muhasebe ile iç kontrol sistemi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce ile 2012-2021 yıllarındaki bankacılık sektörü verileri, temel bilanço göstergeleri, temel istatistik verileri ve regresyon analizinden elde edilen sonuçlar değerlendirilerek; muhafazakâr muhasebe ile iç kontrol sisteminin etkinliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Muhasebede muhafazakârlık, iç kontrol sistemi, kârlılık

JEL Sınıflandırma Kodları: G30, M40, M41, M42

A Research on the Internal Control System and Conservative Accounting Practices: Banking Sector²

Abstract

After accounting scandals in financial markets, awareness of the importance of internal control and accounting conservatism has increased. Internal control can provide acceptable assurance to the management of a company through efficient business operations with reliable financial reporting for internal stakeholders. In parallel, accounting conservatism has become a standard in terms of adherence to accounting principles as a distinguishing element for companies in terms of transparency of financial reports. In this direction, it is thought that there is a positive relationship between conservative accounting and the internal control system. With this in mind, by evaluating the banking sector data for the years 2012-2021, basic balance sheet indicators, basic statistical data and the results obtained from regression analysis; it has been determined that there is no statistically significant relationship between conservative accounting and the effectiveness of the internal control system.

Keywords: Conservatism in accounting, internal control system, profitability

JEL Classification Codes: G30, M40, M41, M42

¹ Bu makale, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalında Dr. Öğretim Üyesi Yusuf Gör'ün danışmanlığında Zaidoon Waleed Ali Alobaidi tarafından hazırlanan "Muhasebede Muhafazakarlık Kavramı ve İç Kontrol Sisteminin Etkinliği Üzerine Bir Araştırma" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Extended abstract is presented at the end of the article.

Geliş Tarihi (Received): 24.05.2023 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 02.06.2025

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Alobaidi, Z. W. A. ve Gör, Y. (2025). İç kontrol sistemi ve muhafazakâr muhasebe uygulamaları üzerine bir araştırma: Bankacılık sektörü. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 272-299. doi: 10.18074/ckuiibfd.1288862

1. Giriş

Muhasebede muhafazakârlık, Basu (1997, s. 7) tarafından, kötü haberlerin kayıp olarak tanınmasına kıyasla, iyi haberlerin kazanç olarak tanınması olarak yorumlanmıştır. Bu yorum, muhafazakârlıkla ilgili muhasebe araştırmalarında önemli bir etki yaratmış ve odağı bilançodan gelir tablosuna çevirmiştir (Ohlson ve Lent 2006, s. 507).

Muhasebe muhafazakârlığı, bir işletmenin gelecekteki kârlarını etkileyen finansal olaylara daha az önem verilmesi ve meydana gelmesi beklenen zarar kalemlerinin daha dikkatli belirlenmesi ve izlenmesi olarak ifade edilmektedir (Wang, Ó Hogartaigh ve Van Zijl, 2008, s. 2). Muhafazakârlık, muhasebe kuramları ve uygulamaları ile birleştirilen finansal raporlamanın görünen özelliklerinden biridir (Kim ve Watts, 2007). Bir başka tabirle muhafazakârlık, maliyetleri ve yükümlülükleri artırırken kazançlarda ve varlıklarda azalmaya yol açan bir muhasebe taktiğidir. Ayrıca muhafazakârlık, muhasebe uygulamalarındaki belirsizlikleri ortadan kaldırmak için muhasebeci tarafından, mevcut muhasebe seçenekleri arasında aşırı kâr maksimizasyonu içermeyen seçeneklerin seçildiği bir araç olup; finansal tablo kullanıcılarını yanıltıcı bilgilerden korumaktadır (Karrar, 2017, s. 378).

Şirketlerin finansal raporlarını hazırlarken muhasebede muhafazakârlık ilkesine bağlı kalması birçok avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlardan birincisi, muhasebede muhafazakârlığın uygulanmasıyla yüksek kârlar elde edilebilmesidir (Abdullah ve Hamid, 2014, s. 359). Bir başka avantaj ise; muhasebe muhafazakârlığı, gelecek dönemde nakit akışları yaratarak gelecekte kârın sürekliliğini sağlayabilmesidir (Hamdan, 2012, s. 25). Ayrıca yönetime, finansal raporlamadaki muhafazakâr yaklaşımıyla ve kurumsal yönetim doğrultusunda kullanıcılara doğru ve net bilgi sağlama imkânı vermektedir (Wati, Pirzada ve Momon, 2020, s.189-201).

Muhafazakâr muhasebe politikalarının benimsenmesi, muhasebe bilgilerinin güvenilirliğini artırırken; yönetimin fırsatçı davranışını azaltabileceğinden, muhasebe muhafazakârlığı aynı zamanda bilgi kalitesinin ve kâr kalitesinin iyileştirilmesine de yardımcı olmaktadır (Al-Rashidi, 2013, s. 62). Böylelikle muhafazakâr muhasebe politikalarının kullanılması, yatırımcıları borsada harekete geçirmektedir (Ahmed ve Duellman, 2011, s. 144).

Muhasebe muhafazakârlığının uygulama nedenleri; ahlaki risklerin ele alınması (Al-Mashhadani ve Al-Fatlawi, 2012, s. 366), çıkarlarının sınırlandırılması (Kader, Baha ve Abdurrahman, 2017, s. 14), yasaların uygulanışı (Al-Amour, 2021 s.141), dava maliyetlerinden kaçınılması (Beaver, 1993; Watts, 1993), gelir vergisi (Watts, 2003a) ve bilgi asimetrisinin azaltılması (Tahoon, 2017, s. 142) olarak sıralanabilmektedir.

Muhasebe muhafazakârlığı ile ilgili araştırmalarda üç tür muhafazakârlık ölçüsü yer almaktadır. Bunlardan ilkinde kazanç/hisse senedi getirisi ilişkisi ölçülmektedir. Çünkü muhasebede muhafazakârlık, kayıpların kazançların muhasebeleştirilmesinden daha hızlı muhasebeleştirilmesine yol açtığı için, muhasebe kayıpları, muhasebe kazançlarına kıyasla hisse getirileri ile daha eşzamanlı olma eğilimindedir (Lawrence, Sloan ve Sun, 2013; Watts, 2003b). Bir diğer muhafazakârlık ölçüsü ise net varlık ölçümüdür. Bu yöntemde literatürde yaygın olarak kullanılan (Givoly ve Hayn, 2000; Beaver ve Ryan, 2005; Ahmed ve Duellman, 2007; Pae, 2004) piyasa değerinin defter değerine bölünmesiyle elde edilen oran kullanılmaktadır. Bu ölçüm yöntemi, Beaver ve Ryan'ın (2005) tarafından Feltham ve Ohlson'un (1995) ortaya çıkardığı modelin geliştirilmesiyle meydana getirilmiştir. Son ölçü ise kazanç yönetimine dayalı ölçüm olup, temettü ödemelerini kısıtlamak ve şirketin net varlıklarının değerini minimize etmek amacıyla kullanılmaktadır (Watts, 2003b, s 211).

Yirminci yüzyılın son yarısında yaşanan muhasebe skandalları ve birçok şirketin şüpheli veya yasa dışı ödemelerine ilişkin bulguların tespit edilmesi neticesinde; kamu otoriteleri tarafından yasalar ve standartlar geliştirilmiştir (Hermanson ve Rittenberg, 2003, s. 38). Bu doğrultuda AICPA, organizasyonlarda uygun kontrol bilincini sağlamak için organizasyon yapısını ve üst yönetimi içeren daha geniş iç kontrol kavramını yayınlamıştır (Hay, 1993, s. 84-85). Bu açıdan bakıldığında iç kontrol, işletmelerin aktiflerini koruyan muhasebe bilgilerinin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlayan operasyonel verimlilik katan organizasyonel yöntemler olarak anlaşılmaktadır (Wilson vd., 2014, s. 74). Bu hususta meydana gelen bir başka gelişme ise; Amerikan Muhasebe Derneği (AAA), İç Denetçiler (IIA), Uluslararası Finans Yöneticileri (FEI), Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (AICPA), Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (IMA) olmak üzere beş önemli meslek kuruluşunun sponsorluğunda Ulusal Sahte Finansal Raporlama Komisyonu yani Treadway Komisyonu (COSO) kurulmuştur (Dabbagoğlu, 2007, s. 162). COSO ise iç kontrolü, kuruluşların yapısına göre uyarlanabilen, makul güvence sağlayan, tüm iç paydaşlardan etkilenen, faaliyet ve raporlama hedeflerini uyum içerisinde gerçekleştirmeyi amaçlayan bir süreç olarak tanımlamaktadır (coso.org). Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü de benzer bir şekilde iç kontrolü, finansal bilgilerin güvenilirliğini artıran, mevzuata uygunluğu sağlayan, operasyonel verimliliği artıran ve sürekliliğini sağlayan örgüt yönetimin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamıştır (coso.org).

İç kontrol, bir başka tanımda ise; yönetim kurulu tarafından yürürlükteki kanun ve mevzuatlara uyum ışığında, performans ve etkinlik düzeyinin izlenmesi ve takibi için organizasyonda yürütülen süreç olarak ifade edilmektedir (De Coussergues, 1996, s. 149). Ayrıca iç kontrol, kuruluşun kendisi tarafından kurulan ve muhasebe ve denetim için yararlı bir araç olarak görülmektedir (Eray, 2020, s. 19). Diğer bir deyişle iç kontrol, riskleri kontrol etmek ve esas olarak insan kaynaklarında kullanılan teknikleri gibi bir dizi aracı içeren tutarlı ve kapsamlı bir sistemdir (Jacob

ve Sardi, 2001, s. 33-34). Bununla beraber iç kontrol, finansal raporlamaya güven sağlamakla birlikte işletme faaliyetlerinin verimliliğini ve etkinliğini de artırmaktadır (Rae ve Subramaniam, 2008, s. 104-105).

Yönetimin, etkili bir iç kontrol sistemi oluşturmada üç amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan ilki finansal tabloların güvenilirliğini sağlamak; ikincisi, iş hedeflerini optimize etmek için kaynakları verimli bir şekilde kullanmak; üçüncüsü ise ticari faaliyetlerin kanun ve yönetmeliklere uygun olmasını sağlamaktır (Al-Thuneibat, Al-Rehaily ve Basodan, 2015, s. 197). Daha geniş bir amaç sıralaması ise Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yapılmıştır. Bu amaçlar; iş faaliyetlerinin verimliliğini ve etkinliğini artırmak, şeffaflığı artırmak ve paydaşlara doğru bilgi sunmak, mevzuata uygunluğu sağlamak, kaynakları etkin kullanmak, şirket bilgilerini korumaktır (IFAC, 2012). İç kontrol sistemi için bir takım özel amaçlar da bulunmaktadır. Bu amaçlar: gerçeklik, yetkilendirme, ayırma, kayıtlarda doğruluk, doğru zamanlama, bütünlük ve sorumluluktur ((Durmuş ve Taş, 2008, s.58) Ömürbek ve Altay, 2011, s. 382).

İç kontrol sistemlerinin etkinliğini sağlamak; görevler ayrılığı, varlıkların değişimi, belgeli ve düzenli muhasebe kaydı, bağımsızlık ve kayıtların korunması gibi temel ilkelerle mümkündür (Güredin, 2007, s. 329). Bu ilkelerin yanı sıra birtakım dış faktörlerin de iç kontrol sisteminin işleyişini etkilediği yapılan çalışmalar ile ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde iç kontrolün sosyo-ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmelerden etkilenerek değişip geliştiği anlaşılmaktadır (İbiş ve Çatıkkaş, 2012, s.117).

Kontrol ortamı, risklerin değerlendirilmesi, kontrol aktiviteleri, bilgi ve iletişim ile izleme olmak üzere iç kontrolün birbiri ile ilişkili beş bileşeni olarak ifade edilmektedir (COSO, 2013, s. 17). İç kontrol unsurları, birbirleri ile anlık etkileşim halinde olan ve sistem içi dinamik unsurlardır (Eray, 2020, s. 79). Bu unsurlardan oluşan iç kontrol sistemleri, işletme için stratejik öneme sahip olup birtakım avantajlar yaratmaktadır. İç kontrol sistemlerinin bir işletmeye aşağıdaki avantajları sunmaktadır (COSO, 2009, s. 8; Uyar, 2010, s.45):

- Doğru yapılmış muhasebe kayıtları
- Doğru ve güvenilir muhasebe bilgileri
- Varlıkların ve kaynakların etkin ve verimli kullanımı
- Mevzuata ve tepe yönetim kararlarına uyum
- Etkin ve verimli faaliyetler
- Etkili bir insan kaynakları yönetimi

Muhasebede muhafazakârlık, birçok şirket tarafından finansal bilgilerindeki riski azaltmak amacıyla kullandığı finansal bir yöntemdir. Genel olarak, firma yönetimi,

kötü haberleri örtbas etmek için alınan yatırım kararlarının riskini azaltmak için, iyi haberlere kıyasla kötü haberleri daha erken tanıma eğilimindedir (Basu, 1997). Muhafazakâr muhasebe uygulamaları, şirketler tarafından şirketin finansal durumu hakkında iç veya dış iş paydaşlarını yanıltmaktan kaçınmak için kullanabilmektedir. İç kontrol sistemi de faaliyetlerin verimliliğini ve etkinliğini artırmakla birlikte mevzuata uyumu ve hesap verebilirliği sağlamayı ve böylelikle hata ve yolsuzlukları önlemeyi amaçlamaktadır (Akyel, 2010, s. 3). Ve yine muhafazakâr muhasebe uygulamaları, daha yüksek doğrulama standartları gerektirerek yöneticilerin kazançları ve net varlıkları abartma yeteneğini ve teşviklerini azaltması ve yöneticilerin beklenen kayıplar hakkında bilgi saklama yeteneğini azaltmaktadır (Watts, 2003a). Bu açıdan bakıldığında muhafazakâr muhasebe uygulamaları ile iç kontrol sistemi arasında paralellik olduğu görülmektedir.

Güçlü iç kontroller, muhasebe uygulamalarını etkin bir şekilde kullanma becerisini geliştirerek, firmaları bir yönetim mekanizması olarak muhafazakârlığı kullanmaya teşvik edebilmektedir (Penman ve Zhang, 2002). Muhasebe muhafazakârlığı, işletmenin finansal risklerini kontrol etmenin etkili bir yolu olduğu için kurumsal risk yönetimi faaliyetlerinin de önemli bir parçasıdır. Ayrıca, kurumsal muhasebe muhafazakârlığı, iç kontrol sisteminin iyileştirilmesi üzerinde teşvik edici bir etkiye sahip olması beklenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda iç kontrollerin kalitesi ile muhafazakâr raporlama arasında potansiyel bir bağlantı olduğunu tahmin edilmektedir.

2. Literatür Araştırması

Literatür taraması yapıldığında konu ile ilgili olarak yapılmış çalışmalar aşağıda sıralanmaktadır.

Ashbaugh vd. (2008) tarafından yapılan çalışmada Sarbanes-Oxley (SOX) yasası sonrası iç kontrol sistemi ile bağımsız denetimin etkinliği incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda iç kontrol sistemiyle kazanç yönetiminin negatif yönlü bir ilişkisi belirlenmiştir.

Goh ve Li (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile iç kontrol sisteminin muhafazakârlıkla arasındaki ilişki araştırılmış olup; pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Mitra vd. (2013) tarafından yapılan çalışma ile SOX yasasının Amerikan şirketlerinde iç kontrol ve muhafazakârlık ilişkilerinin ne yönde şekillendiği araştırılmaktadır. Neticede iç kontrol sistemi ile muhafazakârlığın paralel olarak şekillendiği belirlenmiştir.

Wang vd. (2014) tarafından Çin'de borsaya kote olan şirketlerin verileri kullanılarak yapılan çalışmada da muhafazakârlık ile iç kontrol arasındaki ilişki

incelenmiş olup; güçlü iç kontrol sistemlerinin güçlü muhafazakârlığa neden olduğunu gözlemlenmiştir.

Abdel-Hakim vd. (2016) tarafından Mısır'daki 118 şirket üzerinde yapılan çalışmada yine muhafazakârlık ile iç kontrol sisteminin zayıflıklarını araştırılmış olup; iç kontrol sisteminin zayıflıklarıyla muhafazakârlık arasında olumsuz yönde ilişki tespit edilmiştir.

Abdel-Fattah (2016) tarafından yapılan çalışmada iç denetçi, dış denetçi ve yönetim kurulu olmak üzere üç gruba anket uygulanarak muhafazakârlık ile iç kontrol arasındaki ilişki tespit edilmek istenmiştir. Çalışmanı neticesinde pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Ji vd. (2016) yaptıkları çalışma ile Şangay Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören Çinli şirketlerin verilerini kullanarak iç kontrol sisteminin zayıflıklarının muhafazakârlığı olumsuz yönde etkilediğini tespit edilmiştir.

Yin vd. (2020) tarafından yapılan hem Şanghay hem de Shenzhen borsalarında yer alan şirketler üzerine gerçekleştirilen çalışma ile iç kontrol sistemi ile muhafazakârlık arasında olumlu ilişki olduğu belirlenmiştir.

Kartikasari vd. (2022) tarafından Endozenya Borsa'sındaki üretim şirketleri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada da iç kontrol sisteminin muhafazakârlığı etkilediği gözlemlenmiştir.

Yukarıda yer alan çalışmaların dışında, konu ile doğrudan ilişkisi olmayan fakat muhasebede muhafazakârlık kavramını inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır.

Kazemi vd. (2011) tarafından Tahran Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı 145 şirketin verileri kullanılarak 2004-2008 yıllarını kapsayan süreçte muhasebede muhafazakârlıkla kazanç yönetiminin olumlu yönde bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Alkurdi vd. (2017) tarafından Ürdün'de gerçekleştirilen çalışma ile muhasebede muhafazakârlıkla yabancı ve kurumsal sahiplik arasında olumlu yönde bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir.

Arisman ve Fuadah (2018) tarafından yapılan çalışmada 2011-2017 yılları arasında Endonezya'da borsada işlem gören şirketlerin verileri kullanılarak yapısal eşitlik modeli gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ise, borçlanma oranının muhasebede muhafazakârlığı etkilediği tespit edilmiştir.

Temiz vd. (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 2012-2016 yılları arasında BİST imalat sektörü verileri ile yapılan inceleme neticesinde yönetim kurulu

yapılarıyla muhasebede muhafazakârlık arasında herhangi bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Sebrina ve Taqwa (2019) gerçekleştirdikleri çalışma ile IFRS ile muhafazakârlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu doğrultuda Endonezya'daki 75 imalat şirketinin 2008-2015 yılları arasındaki verileri kullanılmış ve neticede IFRS sonrası bilanço muhafazakârlığının azaldığı tespit edilmiştir.

Kayıhan ve Akbaba (2021) tarafından yapılan çalışmada BİST-100 Endeksinde yer alan 35 üretim işletmesinin 2010-2018 yıllarını kapsayan süreçteki verileri kullanılarak, panel veri analizi gerçekleştirilmiş olup; kurumsal yönetim ve kârlılık ile muhafazakârlık arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ismail vd.(2021) tarafından 2016-2019 yılları arasında Malezya borsasında finansal olmayan firmaların verileri ile yapılan çalışma neticesinde cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve etnik köken gibi mali işler müdürü niteliklerinin muhasebe muhafazakârlığını etkilediği belirlenmiştir.

Krema (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 2018-2020 yılları arasında Mısır'da borsaya kayıtlı birçok firma için muhasebe muhafazakârlığı ile nakit tutma arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Mrad (2022) tarafından yapılan çalışmada 2014-2019 yıllarını kapsayan süreçte 60 Fransız şirketinin verileri kullanılarak; çapraz listelenmiş firmaların daha muhafazakâr finansal raporlar sergileme olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yer alan çalışmaların dışında iç kontrol sisteminin etkinliğini inceleyen çalışmalar da literatürde yer almaktadır.

Dolye vd. (2007) tarafından yapılan ve Amerika'da borsada yer alan 779 şirketin verilerini inceleyen çalışma ile iç kontrol sisteminin zayıflıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın neticesinde şirket büyüklüğüne göre iç kontrol sisteminde farklı zorluklar ile karşılaşıldığı tespit edilmiştir.

Hatunoğlu vd. (2012) tarafından yapılan çalışmada Sanayi bölgelerinde faaliyette bulunan iç kontrol sistemine sahip 45 işletmenin verileri ile yapılan analizle birlikte iç kontrol sisteminin hileli ve hatalı işlemleri azalttığı belirlenmiştir.

Uzun ve Kınay (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 56 firmanın iç kontrol sistemlerinin etkinliği incelenmiş olup; muhasebe kontrolü ile yönetim kontrolü arasında yakın bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Baskıcı (2015) tarafından yapılan çalışmada ise BİST'de yer alan 156 şirketin verileri ile SPSS programı kullanılarak yapılan analiz neticesinde iç kontrol sistemi

ile kurumsal yönetim uygulamalarının olumlu yönde birbirlerini etkilediği sonucu ortaya konmuştur.

Şaşmaz (2017) tarafından mermer imalatı gerçekleştiren bir işletmenin iç kontrol sistemi gözlemlenmiş olup; veriler gözlem, kayıt ve seçilen işletme personeli ile görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın neticesinde iç kontrol sisteminin etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Cengiz ve Aslanoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada ise BİST-100 Endeksindeki şirket verileri kullanılarak; kurumsal yönetimle iç kontrol sisteminin şeffaflığı arasında ve denetim kalitesi arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Alkan ve Doğan (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise BİST’de işlem gören 24 firma verileri kullanılarak; özsermaye kârlılığı oranıyla iç kontrol sistemi arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Son olarak Çiçekay ve Demir (2021) tarafından yapılan çalışmada 10’un üstünde çalışanı bulunan işletmelerdeki farklı kademelerde çalışan 197 yetkiliye uygulanan anket neticesinde COSO iç kontrol modelinin ve muhasebe bilgi sisteminin etkinliği hakkında olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

3. Araştırma Metodolojisi

Bu çalışma, muhasebe muhafazakârlılığıyla iç kontrol sisteminin etkinliği arasında bulunan ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca bankacılık sektöründe muhafazakâr muhasebe uygulamalarını etkileyen unsurların tespit edilmesi de hedeflenmektedir.

Araştırmanın neticesinde bankacılık sektöründe bilgi asimetrisinin azaltılması ile şirketlerin şeffaflığının ve verimliliğin artırılması gibi önemli faydalar sağlayacağı düşünülmektedir.

3.1. Örnek Seçimi ve Veri Toplama

2012-2021 yılları arasında BDDK tarafından mevduat bankası olarak listelenen bankalar, araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Söz konusu süreç ve banka türü ise araştırmanın kısıtları olarak belirlenmiştir. Belirlenen yıllar arasında banka mali tablolarından ve faaliyet raporlarından analizde kullanılan veriler elde edilmiştir.

3.2. Değişkenler

Çalışmanın bu bölümünde kullanılan değişkenlerin kısaltmaları ve açıklamaları yer almaktadır. Bu değişkenler, çalışma kapsamında yer alan bankaların mali tablolarından ve faaliyet raporlarından elde edilen verilerin literatürdeki çalışmalarda yer alan değişkenlere uyarlanarak oluşturulmuştur.

Tablo 1: Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Değişkenler	Kısaltmalar
Muhafazakârlık	MUH
İç Kontrol Sistemi	İKS
Dönem Net Kârı	KAR
Aktif Kârlılığı	ROA
Özsermaye Kârlılığı	ROE
Yönetim Kurulu Bağımsız Üye Oranı	YBO
Türev Finansal Varlıklar	TFV
Yönetim Kurulu Kadın Üye Oranı	YKO
Denetim Komitesi Üye Sayısı	DKU
Kurumsal Yönetim Komitesi	KYK
Tecrübe	YAS
Kurumsal Yatırımcı Yüzdesi	KYY
Halka Açıklık Oranı	HAO
Şirket Büyüklüğü	BYK
Finansal Kaldıraç Oranı	FKO

Tablo 1’de çalışmada kullanılan değişkenler yer almaktadır. Bu değişkenlerden dönem net kârı (NKR) ve türev finansal varlıklar (TFV) bankaların finansal tablolarından alınmıştır. Aktif kârlılığı (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE) bankaların mali tablo verileri ile hesaplanarak; yönetim kurulu kadın üye oranı (YKO) ve yönetim kurulu bağımsız üye oranı (YBO) değişkenleri ise faaliyet raporlarından elde edilen veriler ile hesaplanarak elde edilmiştir. Denetim komitesi üye sayısı (DKU), kurumsal yönetim komitesi (KYK), tecrübe (YAS), kurumsal yatırımcı yüzdesi (KYY) ve halka açıklık oranı (HAO) değişkenleri de yine faaliyet raporlarından elde edilmiştir. Şirket büyüklüğü (BYK) değişkeni şirketlerin aktif toplamının logaritması alınarak hesaplanırken; finansal kaldıraç oranı (FKO) değişkeni toplam borçların aktif toplamına bölünmesiyle elde edilmiştir.

Bağımlı değişken olarak kullanılan MUH (Muhafazakârlık), zarardan kaçınma olarak tanımlandığından (Bliss 1924, Basu 1995) kâr ve zarar durumları üzerinden kukla değişken olarak analize dahil edilmiştir. İKS (İç Kontrol Sisteminin Etkinliği) ise; iç ortam, riski değerlendirme, kontrol aktiviteleri, bilişim, iç gözetimde ve iç kontrolde yaşanan eksiklikler, iç ve dış ölçümleme öğelerinden oluşturularak (Leng ve Li 2011) analize dahil edilmiştir. İç kontrol sisteminde şeffaflık ile iç etkinlik arasında doğrudan ilişkili olduğu (Gupta vd., 2011; Cengiz ve Aslanoğlu, 2017) literatürde yer alan çalışmalarda belirtildiğinden; bu çalışmada da iç kontrol sisteminin etkinliğini temsil edecek şekilde analize dahil edilmiştir.

3.3. Yöntem

Çalışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından listelenmiş olan mevduat bankalarının 2012- 2021 yılları arasındaki verileri kullanılarak literatürde yer alan çalışmalardaki değişkenler oluşturulmuştur. Sonrasında elde edilen değişkenler ile panel veri regresyon analizi yöntemi ile analiz gerçekleştirilmiştir. Bankaların verileri resmi internet sitelerinde yer alan faaliyet raporlarından ve mali tablolarından alınmıştır. Analiz gerçekleştirilirken STATA 11.0 programı kullanılmıştır.

Muhasebede muhafazakârlık ile iç kontrol sistemleri, risklerin tespiti ve önlenmesi sürecinde, kaliteli finansal bilgi hazırlanmasında ve verimliliğin artırılmasında benzer faydalar sağladıkları görülmektedir. Ayrıca literatürde yer alan çalışmalarda muhasebe muhafazakârlığıyla iç kontrol sistemleri arasında pozitif yönde ilişki belirlendiği (Goh ve Li, 2011; Yin vd., 2020) bilinmektedir. Diğer taraftan İç kontrol sistemin zayıflıklarının muhasebe muhafazakârlığını olumsuz yönde etkilediği (Ji vd., 2016; Dolye vd., 2007; Ashbaugh vd., 2008) literatürdeki çalışmalarda yer almaktadır. Bu sebeplerden ötürü muhasebe muhafazakârlığının iç kontrol sisteminin etkinliğini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

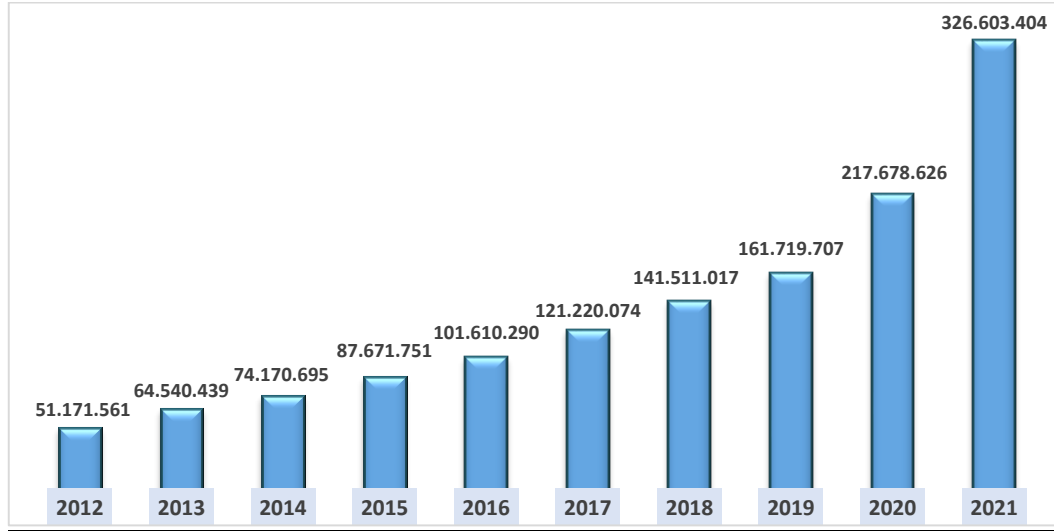
H1: Muhasebe muhafazakârlığıyla etkin bir iç kontrol sistemi arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlüdür.

4. Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın kapsamında BDDK'nın 2012-2021 mevduat bankaları listelemesinde yer alan mevduat bankalarından verilerin elde edilmesi ile gerçekleştirilen analizler bu kısımda yer almaktadır. Öncelikle söz konusu süreci kapsayan dönem için bankaların temel bilanço göstergeleri sonrasında ise mevduat bankalarının temel istatistik verileri ve daha sonra ise panel veri regresyon analizinden elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır.

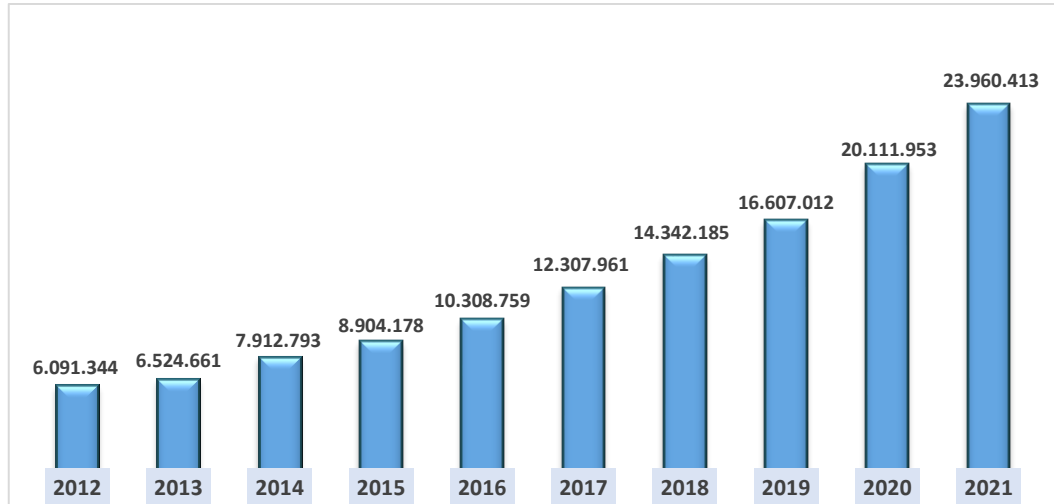
4.1. Bankacılık Sektörü ile İlgili Temel Göstergeler

2012-2021 yılları arasında çalışma kapsamında yer alan bankaların temel bilanço göstergeleri sütun grafik şeklinde aşağıda sunulmaktadır.

Şekil1: Mevduat Bankalarının 2012-2021 Arası Aktif Toplamları (Bin TL)

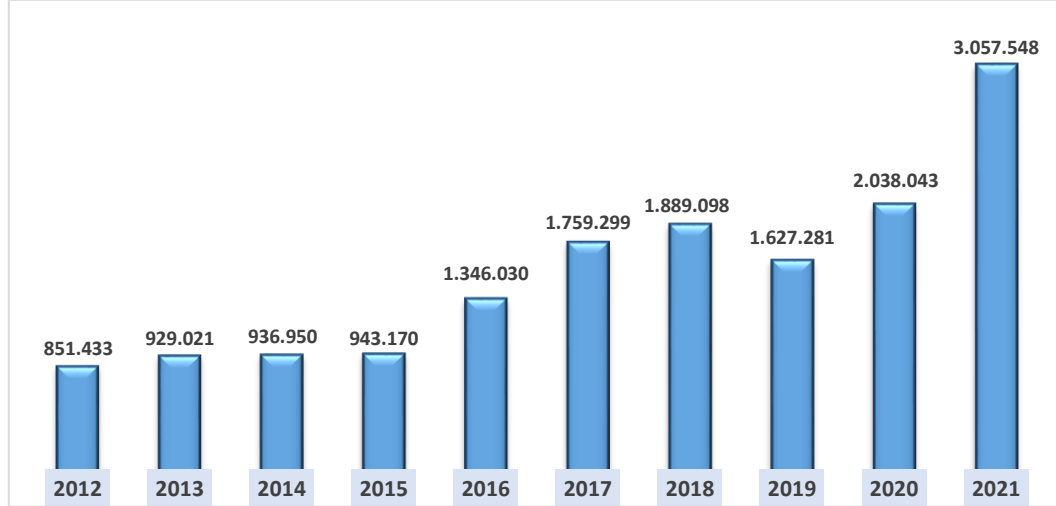
Şekil 1’de görüldüğü üzere mevduat bankalarının 2012-2021 yıllarında aktif toplamlarında istikrarlı bir artış görülmektedir. Yaşanan artışın önemli nedenleri arasında yıllar itibariyle mevduat bankalarının, sayısında artış yaşanması gösterilebilir. Bunun dışında bu artış, esas faaliyetlerden alacaklar ve nakit ve nakit benzerleri kalemlerinde yaşanan artışlar ile açıklanabilmektedir. Özellikle 2021 yılında yaşanan yükselişte; kur artışlarının döviz cinsinden olan banka varlıklarını olumlu yönde etkilemesi ve söz konusu süreçte kredi talebinin yükselmesinin etkili olduğu görülmektedir.

Şekil 2: Mevduat Bankalarının 2012-2021 Arası Özkaynakları (Bin TL)

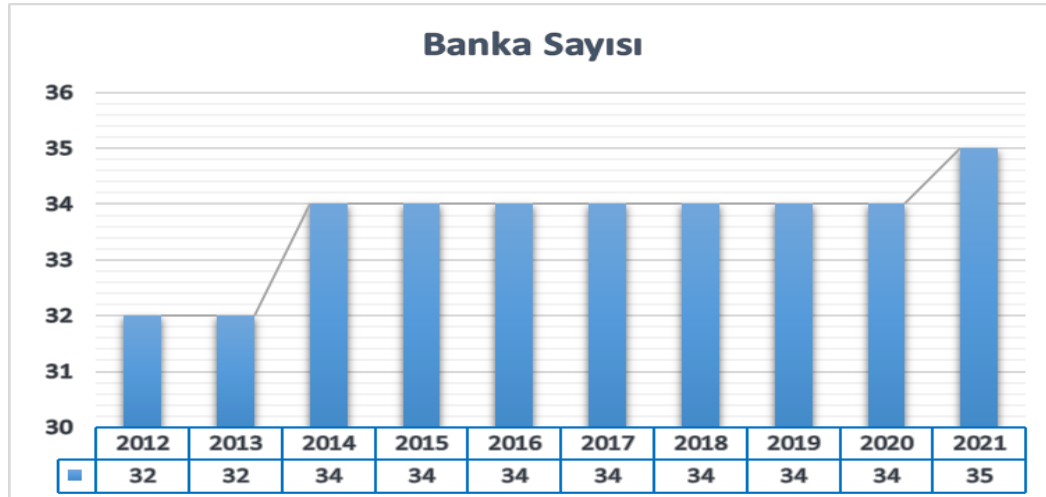
Şekil 2’de mevduat bankalarının özkaynaklarında tutarlı bir şekilde sürekli bir artış olduğu görülmektedir. Bu artış, elde edilen net kâr artışı da dahil olmak üzere çeşitli

nedenlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalardan kaynaklanan kâr artışı ve pandeminin etkisiyle ortaya artan dijital bankacılık hizmetlerinin düşük maliyetli oluşundan kaynaklanan kâr artışı bu durumun oluşmasına neden olmuştur.

Şekil 3: Mevduat Bankalarının 2012-2021 Yılları Dönem Net Kârı (Bin TL)

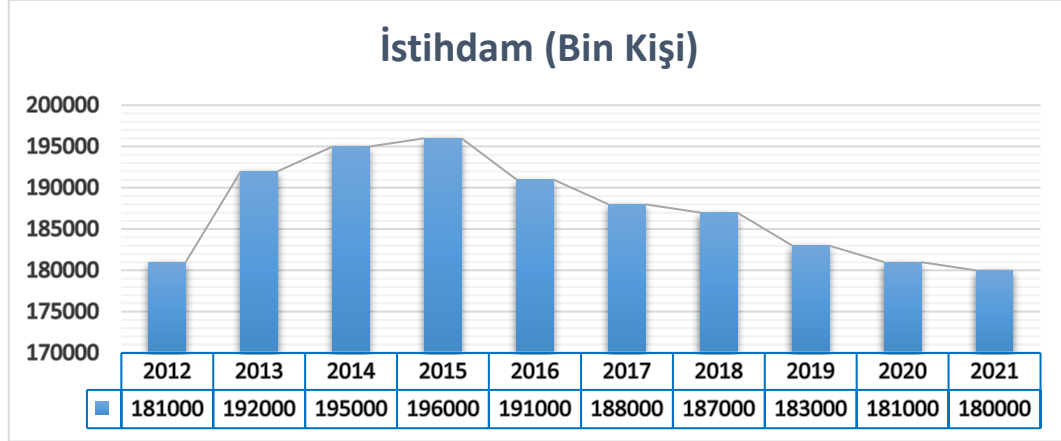
Şekil 3'te görüldüğü üzere mevduat bankalarında yıllar itibariyle dönem net kârlarında dalgalanma yaşanmakla birlikte bir artış eğilimi içerisinde olduğu görülmektedir. Dönem net kârı özellikle 2021 yılında bankaların dijital faaliyetlerinde artış yaşanmasıyla birlikte net kârlarına olumlu yönde yansıdığı görülmüştür. Hem işlem hacminin artması hem de daha düşük maliyetli işlemler, kâra olumlu yansımıştır.

Kaynak: TBB, BDDK

Şekil 4: Yıllara Göre Bankaların Sayıları

Şekil 4'te görüldüğü üzere, mevduat bankalarının sayısı son beş yılda sadece bir banka artmıştır ve bu artış 2021 yılında gerçekleşmiştir. Bu durum mevduat bankaları açısından sektörün bir doyum noktasına ulaştığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

Kaynak: TBB, BDDK

Şekil 5: Yıllara Göre Bankaların İstihdam (Bin Kişi)

Mevduat bankalarında son beş yılda istihdamı sayısında bir düşüş olduğu Şekil 5'ten anlaşılmaktadır. Bu düşüşün Türk lirası fiyatlarındaki dalgalanmalar ve bunun sonucunda ortaya çıkan enflasyon ve ayrıca son yıllarda yaşamı doğrudan etkileyen Covid-19 salgınından kaynaklandığı düşünülmektedir. Hiç şüphesiz pandeminin neden olduğu kapanmalardan kaynaklanan dijital bankacılık işlemlerindeki artışlar çalışan sayılarının da azalmasına neden olmuştur.

4.2. Mevduat Bankaları ile İlgili Temel İstatistik Veriler

Çalışmanın bu bölümünde çalışma kapsamında yer alan bankaların, tanımlayıcı istatistikleri, normallik testleri, Durbin Watson testi, VIF testleri bulunmaktadır.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart
YIL	260	2016.5	2.877821
BNK	260	13.5	7.514465
MUH	260	.9230769	.2669833
TFV	260	.9	.3005786
ROA	260	.0131862	.0261991
ROE	260	.0728086	.2709115
KAR	260	1537787	2459561
YKO	260	.170995	.1544014
YBO	260	.0801888	.1334671
DKU	260	2.380769	.8639137

KYK	260	3.342308	1.872927
KYY	260	85.18077	22.15761
HAO	260	14.81538	22.15696
YAS	260	43.07692	3485372
FKO	260	.8484877	.1649423
BYK	260	7.442458	.9507256
İKS	260	3.830769	1.018277

Tanımlayıcı istatistiki verilerin yer aldığı yukarıdaki tabloya göre söz konusu süreç içerisinde bankaların ortalama 1,5 Milyar TL kâr ettiği görülmektedir. Yönetim kurulu bağımsız üye oranı (YBO) ve Yönetim kurulu kadın üye oranı (YKO) ortalamaları sırasıyla yaklaşık %8 ile %39 olarak gerçekleşmiştir. Kurumsal yatırımcı yüzdesi (KYY) ise ortalama %85 olurken, halka açıklık oranı (HAO) ise ortalama %15 değerini almıştır. Tecrübe (YAS) ise ortalama 43 olarak gerçekleşmiştir.

Modelde aktif kârlılığı (ROA) ve özsermaye kârlılığı (ROE) değişkenlerinin ise sırasıyla ortalamaları 0.0131862 ve 0.0728086 değerini almıştır. En yüksek değer sırasıyla 0.161 ve 0.31 olarak hesaplanmıştır. En düşük değerleri sırasıyla -0.128 ve -3.986 değerini almışlardır.

Aşağıdaki tabloda çalışmada yer alan değişkenlerin normal dağılımını tespit etmek için Shapiro-Wilk testi yapılmıştır.

Tablo 3: Normallik Testi (Shapiro-Wilk), Çoklu Bağlantı Testi ve Durbin-Watson Testi

Normallik Testi (Shapiro-Wilk testi)			Çoklu Bağlantı Testi	
Değişken	İstatistik	Anlamlılık Değeri	Değişken	VIF
MUH	0.91916	0.00000	HAO	138170.42
ROA	0.63673	0.00000	KYY	138119.95
ROE	0.22166	0.00000	YKO	8.41
KAR	0.69373	0.00000	KYK	7.15
YKO	0.84754	0.00000	KAR	6.12
YBO	0.90592	0.00000	BYK	5.97
DKU	0.97053	0.00003	FKO	5.15
HAO	0.87628	0.00000	ROA	3.47
KYK	0.98261	0.00291	YAS	2.76
KYY	0.87621	0.00000	TFV	2.43
HAO	0.87628	0.00000	DKU	2.01
YAS	0.86623	0.00000	BİG	1.88
FKO	0.48699	0.00000	İKS	1.52
BYK	0.96768	0.00001	ROE	1.73

İKS	0.98929	0.00164	YBO	1.42
TFV	0.94223	0.00000	Mean vif	19738.49
Durbin- Watson Testi		1,789		

Yukarıda yer alan tabloya göre çalışmada yer alan tüm değişkenlerin, normal dağılıma sahip olmadığı yapılan Shapiro-Wilk testi sonucunda tespit edilmiştir. Daha sonra çoklu bağlantı problemi tespiti için VIF testi yapılmıştır. Bu testte VIF değerinin 10'dan küçük olması beklenmektedir (Büyükuysal ve Öz, 2016, s.111). Yapılan inceleme neticesinde halka açıklık oranı (HAO) ve Kurumsal yatırımcı yüzdesi (KYY) değişkenlerinde çoklu bağlantı tespit edildiğinden söz konusu değişkenler bu sebeple analizden çıkarılmıştır. Daha sonra mevcut değişkenler arasındaki hataların bağımsızlığını tespit etmek amacıyla Durbin-Watson testi uygulanmıştır.

Durbin Watson testi, modeldeki değişkenler arasında otokorelasyon sorununu tespit etmek maksadıyla kullanılmaktadır. Durbin-Watson değerinin 1,5-2,5 aralığında kalması otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir (Kır ve Talebi, 2013, s.61). Tablo 3'te bu değerin 1.789 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumda değişkenler arasında otokorelasyon sorununun olmadığı anlaşılmaktadır.

4.3. Panel Veri Analizi

Panel veri analizi, verileri içeren kesitler ile zaman serilerini birleştiren, daha fazla değişken kullanarak daha sağlıklı veriler üreten ve parametreler arasındaki doğrusal korelasyonları azaltarak serbestlik derecelerini artıran böylelikle; ekonomik ilişkilerin tahminlerini sağlayan bir analiz türüdür (Özer ve Biçerli, 2003, s. 55). Panel veri regresyon analizinde değişkenleri süreç içerisinde değişik tarihlerde ölçen zaman serisi verileri veya değişkenleri belirli bir süreçte değişik ekonomik ölçütlerle değerlendiren yatay kesit verileri kullanılır (Akın, 2004, s. 96-97).

Muhafazakârlık ile iç kontrol sistemi arasındaki ilişkiyi belirlemek maksadıyla panel regresyon analizi gerçekleştirilmiş olup, elde edilen bulgular aşağıdadır.

Tablo 4: Muhafazakârlığı Etkileyen Unsurlar Sabit Etkiler Modeli

MUH	Katsayılar	Anlamlılık değeri
TFV	-.1119455	0.181
ROA	4.565411	0.000
ROE	.1291579	0.087
KAR	-1.06e-08	0.411
YKO	.1696301	0.403
YBO	-.0861541	0.701
DKU	.000762	0.978

KYK	-.0079484	0.590
KYY	-.0131422	0.954
HAO	-.0114276	0.960
YAS	-.0242415	0.015
FKO	-.1350117	0.761
BYK	.4661087	0.001
İKS	.003818	0.883
CONS	-.0629463	0.998
Prob>F = 0.0000		
Overall = 0.0039		

Genel olarak sabit etkiler modeli, hem yatay kesitteki birimler arasındaki farkları hem de bu birimler arasındaki farkları kukla değişkenler yardımıyla dikkate alan bir modeldir. Ayrıca model, tüm yatay kesit verileri için başlangıç noktasının sabit bir değer alacağını öngörür (Hsiao, 2002, s. 30). Yukarıdaki tabloya göre %5 anlamlılık seviyesinde aktif kârlılığı (ROA) ve finansal kaldıraç oranı (BYK) ve tecrübe (YAS) değişkenlerinin muhafazakârlığı etkilediği anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Muhafazakârlığı Etkileyen Unsurlar Rassal Etkiler Modeli

MUH	Katsayılar	Anlamlılık değeri
TFV	-.1063859	0.085
ROA	5.758549	0.000
ROE	.1212235	0.058
KAR	-1.44e-09	0.892
YKO	.0993391	0.422
YBO	-.0787831	0.520
DKU	-.0088753	0.676
KYK	.007317	0.447
KYY	-.0761703	0.731
HAO	-.0775845	0.726
YAS	.000166	0.800
FKO	.579107	0.002
BYK	.0736804	0.056
İKS	-.0229274	0.189
CONS	7.600927	0.732
Prob chi2 > Z 0.0000		
Overall = 0.4067		

Rassal (Tesadüfi) etkiler modelinde birim etkisi, yatay kesitsel birimler boyunca rassal bir şekilde dağıldığı öngörülmektedir (Hsiao, 2002, s. 31). Yukarıdaki

tabloya göre %5 anlamlılık seviyesinde aktif kârlılığı (ROA) ve finansal kaldıraç oranı (FKO), %10 anlamlılık seviyesinde ise özsermaye kârlılığı (ROE) ve şirket büyüklüğü (BYK) değişkenlerinin muhafazakârlık ile istatistiksel olarak etkileşim içerisinde oldukları görülmektedir.

Tablo 6: Muhafazakârlığı Etkileyen Unsurlar Hausman Testi

Değişken	Sabit etkiler	Rassal etkiler	Fark	Standart sapma
TFV	-.1119455	-.1063859	-.0055596	.056046
ROA	4.565411	5.758549	-1.193137	.7288744
ROE	.1291579	.1212235	.0079344	.0394562
KAR	-1.06e-08	-1.44e-09	-9.11e-09	7.19e-09
YKO	.1696301	.0993391	.070291	.1600721
YBO	-.0861541	-.0787831	-.007371	.1875657
DKU	.000762	-.0088753	.0096373	.0184282
KYK	-.0079484	.007317	-.0152654	.0111738
KYY	-.0131422	-.761703	.0630281	.0591624
HAO	-.0114276	-.0775845	.0661569	.0588004
YAS	-.0242415	.000166	-.0244075	.0098903
FKO	-.1350117	.579107	-.7141187	.4022576
BYK	.4661087	.0736804	.3924282	.1363698
İKS	.003818	-.0229274	.0267454	.0190411
Prob> chi2 = 0.35				

Hausman testi, bir etkinlik testi olup; sabit etkiler ya da rassal etkiler modellerinden hangisinin tercih edileceğini belirleyerek tahmincinin daha verimli olması konusunda rehberlik sağlar (Çelik ve Kırıl, 2020, s. 8). Buna göre Hausman testinin kritik değer olan 0,05 değerinin üstünde bir sonuç almasından dolayı rassal etkiler modelinin kullanılması gerektiği belirlenmiştir.

Rassal etkiler modeli sonucuna göre %5 anlamlılık seviyesinde aktif kârlılığı (ROA) ve finansal kaldıraç oranı (FKO), %10 anlamlılık seviyesinde ise özsermaye kârlılığı (ROE) ve şirket büyüklüğü (BYK) değişkenlerinin etkilediği görülmektedir. Bu durumda H1 hipotezi reddedilmiş yani muhasebe muhafazakârlığı ile iç kontrol sisteminin etkinliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Literatürde yer alan çalışmalarda muhafazakârlık ile iç kontrol arasında olumlu ilişki olduğunu (Goh ve Li, 2011; Yin vd., 2020) ve olumsuz ilişki olduğunu (Ashbaugh vd., 2008; Doyle vd., 2007) gösteren çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmada ise iç kontrol ve muhafazakârlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

5. Sonuç

Küreselleşme ve teknolojiye ileriye, günümüzde işletmelerin ayırt edici özelliği haline gelmiş ve bankacılık sektörü de bu gelişmelerden etkilenmiştir. Küreselleşme ve gelişen teknolojinin bir sonucu olarak, bankalar operasyonlarını ve faaliyetlerini yurt sınırların ötesine taşımaktadırlar. İş dünyasının genişlemesi, küreselleşme ve ileri teknoloji, işleri; risk, dolandırıcılık ve diğer usulsüzlüklerin de artması sorununun ortaya çıkarmaktadır.

Yaşanan gelişmeler, iç kontrolleri her işletme ve dolayısıyla bankacılık sektörü tarafından sürdürülmesi için hareketli bir sistem haline getirmiştir. İç kontrol, etkin bir şekilde kurulduğunda ve yürütüldüğünde, kuruluşların amaçlarına ulaşmasını sağlayan bir sistemdir. Muhasebe muhafazakârlığı ise, varlıkların değerlendirilmesinin eksik tahmin edilmesine veya borçların değerlendirilmesinin fazla tahmin edilmesine yol açabilecek muhasebe uygulamaları arasında seçim yapmanın bir yoludur. İşletmelerin küreselleşmesi, teknolojik gelişmeler, artan ticari başarısızlık riski, finans sektöründe muhafazakâr muhasebe ve iç kontrol sistemlerinin tartışılmasının önünü açmıştır. Bu doğrultuda bu çalışma ile bu iki önemli unsurun ilişkisi ölçülmek istenmiştir.

Araştırmanın kapsamı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun listelemesinde 2012-2021 yılları arasında yer alan bankalardan oluşmaktadır. Söz konusu süreci kapsayan dönem için bankaların temel bilanço göstergeleri, mevduat bankalarının temel istatistik verileri regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Mevduat bankalarının 2012-2021 yılları arasında aktif toplamalarında istikrarlı bir artış görülmektedir. Yaşanan artışın önemli nedenleri arasında yıllar itibarıyla mevduat bankalarının faaliyetlerinde yaşanan artışın ve döviz kurlarında meydana gelen gelişmelerin ve de pandemi sonrası yaşanan kapanmalardan kaynaklanan dijitalleşmenin etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle dijitalleşmenin gerek çalışan sayısını azaltarak maliyet avantajı yaratması, gerekse ulaşılabilirliği arttırdığı için işlem hacimlerini arttırması söz konusu dönemde bankaların kârlarını da arttırdığı görülmektedir.

Analiz öncesinde değişkenlerin normal dağılmadığı, değişkenler arasında otokorelasyon ve çoklu bağlantı sorununun olmadığı yapılan testler ile anlaşılmıştır. Ardından oluşturulan hipotezler çerçevesinde panel veri regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizlerin neticesinde iç kontrol sistemi ile muhasebe muhafazakârlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Ancak muhasebe muhafazakârlığı ile aktif kârlılığı, özsermaye kârlılığı, finansal kaldıraç oranı ve şirket büyüklüğü arasında ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca iç kontrol sisteminin etkinliği ile özsermaye kârlılığı, kurumsal yönetim komitesi, yönetim kurulu kadın üye oranı ve şirket büyüklüğü arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında kurumsal yönetim uygulamaları gerçekleştiren

büyük şirketlerin gerek muhafazakâr muhasebe uygulamaları gerekse de iç kontrol sisteminin etkinliği ile daha yakın ilişkide oldukları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, elde edilen sonuçların literatürle (Goh ve Li, 2011; Yin vd., 2020; Ashbaugh vd., 2008; Doyle vd., 2007) uyumlu çıkmadığı yapılan analizler neticesinde tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılım bankacılığı gibi başka banka türlerinin eklenmesiyle ya da farklı sektörlerde analizlerin gerçekleştirilmesiyle veya daha geniş bir örneklem kullanılmasıyla çalışmanın geliştirilebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Abdel-Fattah, A. M. A. (2016). Muhasebe muhafazakârlığının derecesi ile iç kontrolün kalitesi arasındaki ilişki. *Scientific Journal of Commercial and Environmental Studies*, 7 (4), 419-444.
- Abdel-Hakim, M. M., Arafa, N. T. H. ve Abdel Halim, A. H. M. (2016). Zayıf iç kontrolün belirleyicileri ve bunun finansal raporlarda muhasebe muhafazakârlılığı düzeyi üzerindeki etkisi: Mısır iş ortamında uygulamalı bir çalışma. *Muhasebe Düşüncesi*, 20 (8), 329-395.
- Abdullah, B. N., Al-Din ve Hamid, A. M. (2014). Measuring the practice of accounting conservatism in the joint-stock companies listed in the Iraq Stock Exchange. *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 20 (78), 359-392.
- Ahmed, A. S., ve Duellman, S. (2007). Accounting conservatism and board of director characteristics: An empirical analysis. *Journal of Accounting and Economics*, 43 (2-3), 411-437.
- Akın, E. E. (2004). *Sermaye yapısı, kaynak maliyeti ile firma değeri ilişkisi ve İMKB’de uygulaması*, Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyel, R. (2010). Yönetimde iç kontrol, iç denetim ve dış denetim fonksiyonlarının birbirleri ile ilişkileri ve Türk kamu yönetiminde uygulamalarının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (3), 1-22.
- Al-Amour, S. A. (2021). Filistin şirketlerinde muhasebe muhafazakârlığı uygulaması ve vergi maliyetleri üzerindeki etkisi. *Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 136-158.
- Alkan, G. ve Doğan, O. (2020). İç kontrol sisteminin işletmelerin finansal performansına etkileri: BİST imalat sektöründeki firmalar üzerine bir

araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 91-102.

Alkurdi, A., Al-Nimer, M., ve Dabaghia, M. (2017). Accounting conservatism and ownership structure effect: A look at industrial and financial Jordanian listed companies. *Journal of Environmental Accounting and Management*, 5(2), 153-169.

Al-Mashhadani, B. N., Abdullah, ve Al-Fatlawi, L. N. M. (2012). Kurumsal kar yönetimini ölçmeye çoklu yaklaşımlar ve hükümet mekanizmalarının onları azaltmadaki etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 35 (93), 26-56.

Al-Rashidi, M, S, M. (2011). Evaluation of Accounting Conservatism from the user's perspective: a theoretical and empirical study. *Contemporary Business Research Journal*, 25 (2), 1-62.

Al-Thuneibat, A. A., Al-Rehaily, A. S. ve Basodan, Y. A. (2015). The impact of internal control requirements on profitability of Saudi shareholding companies. *International Journal of Commerce and Management*, 25 (2), 196-217. <https://doi.org/10.1108/IJCOMA-04-2013-0033>

Arisman, A. ve Fuadah, L. L. (2018). *Determinants factor influences on accounting conservatism at consumer goods industry companies in Indonesia*. In *Proceedings of the 4th Sriwijaya Economics, Accounting, and Business Conference (SEABC 2018)* 492-499. Science and Technology Publications, Lda. ISBN: 978-989-758-387-2

Ashbaugh-Skaife, H., Collins, D. W., Kinney Jr, W. R. ve LaFond, R. (2008). The effect of SOX internal control deficiencies and their remediation on accrual quality. *The Accounting Review*, 83(1), 217-250.

Baskıcı, Ç. (2015). Kurumsal yönetim uygulamalarında iç kontrol sisteminin önemi: Borsa İstanbul şirketleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11 (25), 163-180.

Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24 (1): 3–37.

Beaver, W. H. (1993). *Conservatism*. Working paper, Stanford University (presented at the American Accounting Association national meeting, San Francisco, CA).

Beaver, W. H. ve Ryan, S. G. (2005). Conditional and unconditional conservatism: Concepts and modeling. *Review of Accounting Studies*, 10 (2), 269-309.

- Bliss, J. H. (1924). *Management through accounts*. New York, NY: The Ronald Press Co.
- Büyüküysal, M. Ç. ve Öz, İ. İ. (2016). Çoklu doğrusal bağıntı varlığında en küçük karelere alternatif yaklaşım: ridge regresyon. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 110-114.
- C. Hsiao, (2002), *Analysis of panel data*, second edition, Cambridge University Press.
- Cengiz, S. ve Aslanoğlu, S. (2017). İç kontrol sisteminin şeffaflığı ve kurumsal yönetim uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Borsa İstanbul’da bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (20), 40-59.
- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), (2013). *Internal control integrated framework*, New York: AICPA. <https://www.coso.org/Shared%20Documents/CROWE-COSO-Internal-Control-Integrated-Framework.pdf>
- COSO, (2009). *Guidance on monitoring internal control systems*, 1-5. http://www.coso.org/documents/COSO_Guidance_On_Monitoring_Intro_online1.pdf (Erişim Tarihi:02.12.2022).
- Çelik, C. ve Kırıl, G. (2020). Panel verileri ile Türkiye’de konut fiyatlarını etkileyen faktörlerin tespiti ve yapay sinir ağları yaklaşımı. *Journal Of Institute Of Social Sciences*, 11 (2), 1-21.
- Çiçekay, H. ve Demir, M. (2021). İşletmelerde COSO iç kontrol modeli ve muhasebe bilgi sistemine yönelik uygulamaların değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13 (4), 3801-3820.
- Dabbagoğlu, K. (2007). İç kontrol sistemi. *Mali Çözüm Dergisi*, 82,159-170.
- De Coussergues, S. (1996). *La banque. structures, marchés, gestion*. Paris: Editions Dalloz ISBN 2-247-02181-6
- Doyle, J., Ge, W. ve McVay, S. (2007). Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting. *Journal of accounting and Economics*, 44 (1-2), 193-223.
- Durmuş, C. N. ve Taş, O. (2008). *SPK düzenlemeleri ve 3568 Sayılı Mevzuat kapsamında denetim*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Eray, A. T. (2020). *Türkiye'de iç kontrolün performansı: bir model önerisi*. <http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11727/6502/10355866.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Feltham, G. A. ve Ohlson, J. A. (1995). Valuation and clean surplus accounting for operating and financial activities. *Contemporary Accounting Research*, 11 (2), 689-731.
- Givoly, D. ve Hayn, C. (2000). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: has financial reporting become more conservative?. *Journal of Accounting and Economics*, 29 (3), 287-320.
- Goh, B. W. ve Li, D. (2011). Internal controls and conditional conservatism. *The Accounting Review*, 86 (3), 975-1005.
- Gupta, P., Sami, H. ve Zhou, H. (2011). *Internal control reporting under SOX Sections 302 and 404 and information asymmetry*. In AAA 2011 Auditing Section Meeting Paper. Lehigh University and University of Texas Pan American, USA.
- Güredin, E. (2007). *Denetim ve güvence hizmetleri: SMMM ve YMM'lere yönelik ilkeler ve teknikler*. (11. Baskı). İstanbul: Arıkan Basım Yayım.
- Hamdan, A. M. M. (2012). Factors affecting the degree of accounting conservatism when preparing financial reports, evidence from Jordan. *The Jordanian Journal of Business Administration*, 8 (1), 25-41.
- Hatunoğlu, Z., Koca, N. ve Kılılı, M. (2013). İç kontrolün muhasebe sistemindeki hata ve hilelerin önlenmesindeki rolü üzerine bir alan çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (20) , 169-189
- Hay, D. (1993). Internal control: how it evolved in four English-speaking countries. *The Accounting Historians Journal*, 20(1), 79-102.
- Hermanson, D. R. ve Rittenberg, L. E. (2003). Internal audit and organizational governance. *Research Opportunities in Internal Auditing*, 1(1), 25-71.
- IFAC, (2012), *Handbook of international quality control*, Auditing Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements https://www.ifac.org/system/files/publications/files/2012%20IAASB%20Handbook%20Part%20I_Web.pdf
- Ismail, I., Shafie, R. ve Ismail, K. N. I. K. (2021). CFO attributes and accounting conservatism: evidence from Malaysia. *Pacific Accounting Review*, 33(4), 525-548.

- İbiş, C. ve Çatıkkaş, Ö. (2012). İşletmelerde iç kontrol sistemine genel bakış. *Sayıştay Dergisi*, 85, 95-121.
- Jacob, H. ve Sardi, A. (2001). *Management des risques bancaires*. Paris : Editions AFGES
- Ji, X., Lu, W. ve Qu, W. (2016). Internal control weakness and accounting conservatism in China. *Managerial Auditing Journal*, 31 (6/7), 688-726.
- Kader, A. B. El Din., Baha, N. S. El Din ve Abdurrahman, T. K. (2017). Amman Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlerin mali tablolarında muhasebe muhafazakârlığı derecesini Basu modelini kullanarak tahmin edin, *Tikrit Yönetim ve İktisadi Bilimler Dergisi*, 13 (39), 1-28.
- Karrar, S. A. Z. (2017). Muhasebe muhafazakârlığı uygulamaları ve yatırım kararlarının etkinliğinin artırılması ve şirketin değerinin artırılması üzerindeki etkileri. *Al Ghari İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (3), 374-404.
- Kartikasari, L., Chariri, A. ve Fuad, F. (2022). Managerial ability and convergent interest on accounting conservatism: internal control quality as a mediator. *Quality-Access to Success*, 23 (186), 59-67.
- Kayıhan, B. ve Akbaba, C. (2022). Üretim işletmelerinde kurumsal yönetim ve karlılığın muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21 (65), 179-202.
- Kazemi, H., Hemmati, H. ve Faridvand, R. (2011). Investigating the relationship between conservatism accounting and earnings attributes. *World Applied Sciences Journal*, 12 (9), 1385-1396.
- Kır, C. ve Talebi, N. (2013). Türkiye’de sigorta şirketlerinin yönetim kurulu üye sayısını etkileyen faktörler. *ABMYO Dergisi*, 29 (30), 53-64.
- Kim, B. ve R. Watts, (2007). *Bir firma yılı muhafazakârlık ölçütünün tahmini ve doğrulanması*. Çalışma kağıdı. Kore İleri Bilim ve Teknoloji Enstitüsü.
- Krema, D. A. (2022). The effect of the relationship between accounting conservatism and cost of debts on cash holding: evidence from Egyptian listed companies. *Scientific Journal of Accounting Studies*, 4 (2), 274-310.
- Lawrence, A., Sloan, R. ve Sun, Y. (2013). Non-discretionary conservatism: Evidence and implications. *Journal of Accounting and Economics*, 56 (2-3 Supplement 1): 112-133.

- Leng, J. ve Li, L. (2011). Analysis of the relationship between listed companies' earnings quality and internal control information disclosure, *Modern Economy* 02(05):893-900. DOI:10.4236/me.2011.25100
- Mitra, S., Jaggi, B. ve Hossain, M. (2013). Internal control weaknesses and accounting conservatism: evidence from the post-Sarbanes-Oxley period. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 28 (2), 152-191.
- Mrad, M. (2022). Accounting conservatism and corporate cross-listing: the mediating effect of the corporate governance. *Cogent Economics & Finance*, 10 (1), 1-24. DOI:10.1080/23322039.2022.2090662
- Ohlson, J. ve Van Lent, L. (2006). Introduction to the special section on conservatism in accounting. *European Accounting Review*, 15 (4), 507-509.
- Ömürbek, V. ve Altay, S. Ö. (2011). Turizm işletmelerinde iç kontrol sisteminin etkinliğinin incelenmesi ve Manavgat Bölgesindeki beş yıldızlı otellerde bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 379-402.
- Özer, M. ve Bicerli, K. (2003). Türkiye'de kadın işgücünün panel veri analizi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 55-85.
- Pae, J. (2004). Accounting conservatism, discretionary accruals, and audit quality, *SSRN Electronic Journal*. DOI:10.2139/ssrn.590722
- Penman, S. ve Zhang, X. (2002). Accounting conservatism, the quality of earnings and stock returns. *The Accounting Review*, 77 (2), 237-264.
- Rae, K. ve Nava, S. (2008). Quality of internal control procedures antecedents and moderating effect on organisational justice and employee fraud, *Managerial Auditing Journal*, 23 (2), 104-124.
- Sebrina, N. ve Taqwa, S. (2019). *Analysis of accounting conservatism on accounting policy post-implementation of international financial reporting standard*. In Third Padang International Conference On Economics Education, Economics, Business and Management, Accounting and Entrepreneurship (PICEEBA 2019) (pp. 809-821). Atlantis Press
- Şaşmaz, E. ve Çiftçi, Y. (2017). İşletmelerde iç kontrol sisteminin etkinliğinin sağlanması: mermer sektöründe bir işletme uygulaması. *International Journal of Academic Value Studies*, 3 (9), 111-123.
- Tahoon, A. H. (2017). The relationship between accounting conservatism and earning management "With An Empirical Study in Egyptian Environment". *Journal of Contemporary Business Studies*, 3(3), 131-162.

https://journals.ekb.eg/article_90427_d8194cb8a15f2e27cad5a6d47d39045e.pdf

- Temiz, H. , Acar, M. ve Dalkılıç, E. (2019). Muhafazakâr muhasebe ve yönetim kurulu yapısı ilişkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (2) , 351-369 . DOI: 10.30798/makuiibf.52758.
- Uyar, S. (2010). UFRS uygulamalarında iç kontrol sisteminin etkisi ve önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 37-60.
- Uzun, A. K., ve Yurtsever, G. (2011). Türk Ticaret Kanunu’na hazırlık ve uyum sürecinde iç denetimin rolü ve katma değeri. *İç Denetim Dergisi*, 29, 24-27.
- Wang, R. Z., Ó Hogartaigh, C. ve Van Zijl. T. (2008). Measures of accounting conservatism: a construct validity perspective. *Journal of Accounting Literature, Forthcoming*, 28 (1), 1-60.
- Wang, Z., Chen, Y., Zhou, Y. ve Jin, Y. (2014). Entropy testing model research on the quality of internal control and accounting conservatism: empirical evidence from the financial companies of China from 2007 to 2011. *Mathematical Problems in Engineering*. (23-24):1-9.
- Wati, L., Pirzada, K. ve Momon, R. (2020), Politik olarak bağlantılı firmalarda muhasebe muhafazakârlığının belirleyicileri, *Güvenlik ve Sürdürülebilirlik Sorunları Dergisi*, 10 (1): 189-201.
- Watts, R. L. (1993). *A proposal for research on conservatism*. Working paper, University Of Rochester (presented at American Accounting Association national meeting, San Francisco, CA).
- Watts, R. L. (2003). Conservatism in accounting part 1: explanations and implications. *Accounting Horizons*, 17 (3): 207-221.
- Watts, R. L. (2003b). Conservatism in accounting part 2: Evidence and research opportunities. *Accounting Horizons*, 17 (4): 287–301.
- Wilson, T., Wells, S., Little, H. ve Ross, M. (2014). A history of internal control: From then to now. *Academy of Business Journal*, Vol.1, 73-89.
- Yin, M., Zhang, J. ve Han, J. (2020). Impact of CEO-board social ties on accounting conservatism: internal control quality as a mediator. *The North American Journal of Economics and Finance*, 52, 101172.

Etik Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedirler. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

A Research on the Internal Control System and Conservative Accounting Practices: Banking Sector

Extended Abstract

1. Introduction

Accounting conservatism is to avoid harm. It does not focus on excessive profit maximization. However, it also allows for continuous and high profits. It is also one of the features of financial reporting. It protects financial statement users from misleading information. Conservative accounting makes law enforcement easier. It reduces information asymmetry and litigation costs.

Internal control protects business assets. It ensures the reliability of accounting information. Increases efficiency. It makes efficient use of resources. It is a process that works with all stakeholders. It is also a useful tool for accounting and auditing. It also controls risks and ensures compliance with the law.

A strong internal control system encourages the use of accounting conservatism. In addition, corporate accounting conservatism improves the internal control system. Based on this information, it is estimated that there is a potential connection between the internal control system and accounting conservatism.

2. Method

Banks listed as deposit banks by the BDDK between 2012-2021 constitute the scope of the research. Between the specified years, the data used in the analysis were obtained from the financial statements and annual reports of the banks. Variables were created with these data, inspired by the studies in the literature. Afterwards, the analysis was carried out with the obtained variables using the panel data regression analysis method. The STATA 11.0 program was used while performing the analysis.

3. Findings and Results

An increase is observed in total assets, own funds and period net profits of deposit banks in 2012-2021. Among the important reasons for the increase experienced is the increase in the number of deposit banks over the years. It has been observed that the net profit of the period was positively reflected in the net profits, especially with the increase in the digital activities of the banks in 2021. Both the increase in transaction volume and lower cost transactions had a positive impact on profits.

According to the random effects model, at 5% significance level, return on assets (ROA) and financial leverage ratio (FCR) affect conservatism. At 10% significance level, it is seen that return on equity (ROE) and company size (ROE) variables are affected. In this case, no statistically significant relationship could be found between accounting conservatism and the effectiveness of the internal control system.

There are studies in the literature showing that there is a positive relationship between conservatism and internal control (Goh and Li, 2011; Yin et al, 2020) and a negative relationship (Ashbaugh et al, 2008; Doyle et al, 2007). In this study, however, no statistically significant relationship was found between internal control and conservatism.

4. Conclusion and Discussion

Accounting scandals have made internal control systems very important for the banking sector. Conservative accounting practices also work together with internal control systems; It has taken its place in the sector as a financial understanding that provides reliable information and can make a positive contribution to the profitability of banks. In this study, the relationship between these two concepts was tried to be determined statistically.

The scope of the research consists of the deposit banks included in the listing of the Banking Regulation and Supervision Agency between the years 2012-2021. For the period covering the aforementioned process, the basic balance sheet indicators of banks and the basic statistical data of deposit banks were evaluated by regression analysis.

Among the findings of the research, it is seen that there is a stable increase in the total assets of the deposit banks between the years 2012-2021. It is understood that the important reasons for the increase are the increase in the activities of deposit banks over the years and the developments in exchange rates, as well as the effect of digitalization resulting from the post-pandemic closures. In particular, it is seen that digitalization both creates cost advantages by reducing the number of employees and increases transaction volumes because it increases accessibility, increasing the profits of banks in the said period.